

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים

ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים

מועד הבחינה: קיץ תשע"ג, 2013

מספר השאלון: 210,011107

הצעת תשובות לשאלות בחינת הבגרות

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון א'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	הבנה והבעה	–	50	נקודות
פרק שני	–	אוצר המילים והמשמעים; מילות יחס	}	26	נקודות
פרק שלישי	–	תחביר ומערכת הצורות			
	–	סה"כ	–	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות:

(1) יש לענות על כל השאלות בגוף השאלון, לפי ההוראות.

(2) לכתבת טיוטה אפשר להשתמש בעמודים האחרונים (23-24) של השאלון.

(3) הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

הערב: קישורית לדוגמאות תשובה לשאלון זה תתפרסם בדף הראשי של אתר משרד החינוך.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

לפניך מאמר ושני קטעים הנלווים לו. קרא אותם, וענה על השאלות שאחריהם.

דונה גרציה שלא הכרתם

(מעובד על פי סחייק, צ' (2002). בעקבות דונה גרציה. אתר עמותת דונה גרציה. אוחרז מ' <http://amuta.donagracia.com>
 וכן על פי סחייק, צ' (2010). דונה גרציה שלא הכרתם. עת-מול 213, עמ' 2-5. וכן על פי אתר משרד החינוך (2010). צידה לדרך:
 500 שנה להולדתה של דונה גרציה. אוחרז מ' <http://cms.education.gov.il>)

<p>קטע נלווה 1:</p> <p>מי הם האנוסים?</p> <p>יהודים שנאלצו להמיר את דתם אך המשיכו לראות את עצמם יהודים, קיימו את מצוות היהדות בסתר, ולרוב התחתנו בינם לבין עצמם. האנוסים הידועים ביותר הם אנוסי ספרד ופורטוגל. אלה היו רבבות יהודים שבעקבות פרעות במאות ה-14-15 המירו את דתם והתנצרו. הם פונו גם "הנוצרים החדשים". במחצית השנייה של המאה ה-15 התחיל לפעול בספרד, ומאוחר יותר גם בפורטוגל, מוסד האינקוויזיציה שתפקידו היה, בין היתר, לגלות אנוסים שאינם נאמנים לדת הנוצרית, לדון אותם ולהענישם.</p> <p>בניגוד ליהודים שדבקו ביהדותם, האנוסים לא גורשו בזמן גירוש ספרד ופורטוגל, אולם רבים מהם נדדו ממקום למקום כדי להגיע למדינות סובלניות שבהן יוכלו לחזור ליהדותם.</p> <p>(מעובד על פי שחם, ד', אנוסים. בתוך לקסיקון אנציקלופדי חדש. תל אביב, תשנ"ה. וכן על פי אנוסים. בתוך יבנה – האנציקלופדיה לנוער, ישראל)</p>	<p>דונה גרציה נולדה בליסבון שבפורטוגל בשנת 1510 למשפחת אנוסים. שמה הנוצרי היה ביאטריצ'י דה לונה, ובילדותה היא התגוררה בבית מהודר שהיו בו משרתים רבים. בכל יום ראשון היא נהגה ללכת לכנסייה. בהיותה ילדה שמה לב כי במרתפי הבית הדליקו בכל שבוע נרות בחשאי. כשהגיעה למצוות גילתה לה אמה כי שמה הוא חנה נשיא וכי היא יהודייה, בת למשפחת אנוסים ששורשיה בספרד.</p> <p>משבגרה נישאה דונה גרציה לפרנסיסקו מנדס, שהיה אף הוא בן למשפחת אנוסים. פרנסיסקו היה גדול סוחרי התבלינים באירופה, אדם אמיד שעסקו חבקו עולם. אחיו דיאגו נשא לאישה את בריאנדה, אחותה הצעירה של דונה גרציה, והקים באנטוורפן שבבלגיה את "בנק מנדס", שהיה לבנק השני בגודלו באירופה.</p> <p>לאחר מות בעלה של דונה גרציה, שמונה שנים לאחר נישואיהם, עברו לשליטתה הון המשפחה וניהול העסקים שלו. עד מהרה היא התגלתה כאשת עסקים מצליחה בעולם גברי: יוזמת, מפתחת, מארגנת ומנהלת בנחישות אימפריה כלכלית חוצת גבולות.</p> <p>בשנת 1536 נאלצה דונה גרציה לעזוב את פורטוגל בשל רדיפות האינקוויזיציה, שפעלה נגד האנוסים כדי למנוע מהם לקיים את מצוות היהדות. היא עקרה ללונדון ומשם לאנטוורפן. באנטוורפן נעשתה דונה גרציה אשת המעמד הגבוה.</p>
--	--

בד בבד עם פעילותה המסחרית הבינ-לאומית הגלויה החלה דונה גרציה לפעול בחשאי להצלת אחיה, יהודים ואנוסים, אשר נדדו ממקום למקום בעקבות גירוש ספרד ופורטוגל ורדיפות האינקוויזיציה. ביתה באנטוורפן היה למטה המרכזי של פעולותיה, וממנו נשלחו הוראות והנחיות לכל סוכניה ברחבי אירופה. סניפי הבנק המשפחתי "מנדס" אפשרו לה לבצע פעולות נסתרות ועלומות למען היהודים.

כשהחלה האינקוויזיציה לפעול גם באנטוורפן עזבה דונה גרציה את בלגיה ועברה לוונציה שבאיטליה. פרנסי העיר נהנו מנוכחותה של הגבירה העשירה בעולם, שפעילותה העסקית הכניסה ממון רב לקופת המדינה. כל אותה עת לא חדלה דונה גרציה מפעילותה החשאית למען הצלת היהודים. אולם חיי השלווה של דונה גרציה בוונציה נקטעו כאשר אחותה חשה כי אינה מקבלת די כסף מהאוצר המשפחתי, והלשינה על דונה גרציה כי היא דבקה ביהדותה ואינה "נוצרייה טובה". מחמת אותה הלשנה נאלצה דונה גרציה לעקור מוונציה לפְּרָרָה שבאיטליה.

שלטונות פְּרָרָה הליברליים אישרו לדונה גרציה לחזור לדתה, ושם היא גם חזרה לשמה העברי "חנה מנדס־נשיא". חייה השתנו מקצה לקצה – לא עוד חיים נוצריים וטקסים דתיים מבוים, אלא חיים יהודיים ומנהיגות של אישה יהודייה. היא הקימה בפְּרָרָה מטה מרכזי לטיפול בבעיות העם היהודי וקהילותיו בכל אירופה.

קטע נלווה 2:

החרם על אַנְקוֹנָה

אנקונה הייתה עיר נמל ומרכז סחר באיטליה. בשנת 1555 ציווה האפיפיור ברומא לכלוא את כל "הנוצרים החדשים" באנקונה, משום שלטענתו הם קיימו את מצוות היהדות. הידיעה על מעצרו של "הנוצרים החדשים" הגיעה אל דונה גרציה, והיא החליטה לפעול למענם. אך מאמציה נכשלו, ועשרים וחמישה יהודים אנוסים הועלו על המוקד לעיני כול בכיכר העיר. כנקמה הכריזה דונה גרציה על חרם כלכלי על נמל אנקונה. בעקבות החרם שותק הנמל. אולם סוחרים יהודים שחששו כי ייפגעו המשיכו לסחור עם אנקונה, ובכך הביאו להתמוססותו של החרם.

(מעובד על פי אתר **משרד החינוך** [2010]. צידה לדרך:

500 שנה להולדתה של דונה גרציה.

אוחזר מ־ <http://cms.education.gov.il>)

ביוזמתה ובמימונה נכתבו ספרי קודש שיועדו לאנוסים, כמו סידור תפילה בספרדית וכן תרגום התנ"ך לספרדית שנקרא בשם "תנ"ך פְּרָרָה". השם דונה גרציה נישא בהערצה בכל הקהילות היהודיות באירופה.

משקדרו השמים גם בפְּרָרָה, החלה דונה גרציה להיערך להעברת המשפחה והעסקים הרבים לעיר הגדולה קושטא, איסטנבול של היום, שבטורקיה. איסטנבול הייתה אז אבן שואבת ליהודים רבים. סובלנותם של

המנהיגים העותמאנים המוסלמים אפשרה לבני העם הנרדף לחזור ולקיים חיים גלויים ונורמליים.

בשנת 1553, לאחר מסע ארוך שעבר דרך סלוניקי שביוון, הגיעה דונה גרציה לתחנתה האחרונה – איסטנבול. מארמונה שבאיסטנבול השפיעה דונה גרציה על חיי היהודים שבאימפריה העותמאנית ומחוצה לה כתריסר שנים. היא הקימה את מוסד "הישיבה", ולידו ייסדה את "בית הכנסת של הסניורה". אנשיה אף פדו שבויים יהודים מספינות סוחר טורקיות שהגיעו לאיסטנבול. ביד רחבה היא פיזרה צדקה לעניים. נוסף לכך היא תמכה בבתי חולים, בבתי כנסת ובבתי ספר ברחבי האימפריה העותמאנית. אחד המפעלים הגדולים והידועים ביותר שלה היה הדפסת אלפי כתבי יד יהודיים והוצאתם לאור. 60 65

בזמן שהותה באיסטנבול העזה דונה גרציה לקרוא ליהודים לעלות לארץ-ישראל, והחליטה להקים בטבריה מקלט ליהודים נרדפים. כך לאחר 1500 שנות גלות, יותר מ-300 שנים לפני בנימין זאב הרצל, הצליחה האישה היהודייה לקבל רישיון מהסולטן להקמת אוטונומיה לעם היהודי בטבריה שבארץ-ישראל. מותה הפתאומי של דונה גרציה בשנת 1569 גרם להפסקת הבנייה בעיר, ומפעל הקמת האוטונומיה ליהודים בטבריה נקטע באבו. 70

דונה גרציה הייתה תופעה יוצאת דופן בתולדות העם היהודי. חזרתה ליהדות בגלוי היא אות ומופת להיותה מנהיגה לעמה: אילו הסתפקה בשאיפה לעשות הון אישי, הייתה נשארת עם בני משפחתה במעמד של "נוצרים חדשים", שהיה מקנה לה יתרונות רבים הן באירופה הן באיסטנבול. אולם כמנהיגה שאפה דונה גרציה לשנות את המציאות שבה חיה, ואין ספק שכך עשתה. 75

פרק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 1-7.

1. דונה גרציה הייתה בת למשפחת אנוסים.

הבא מקטע נלווה 1 שני פרטי מידע על האנוסים, והדגם כל אחד מהם על פי סיפור חייה של דונה גרציה שבמאמר.

פרט מידע: האנוסים היו יהודים שהאירו את דתם ואימצו מנהגים נוצריים.

דוגמה: דונה גרציה הייתה יהודייה, בת למשפחת אנוסים, והיא נהגה ללכת לכנסייה בכל יום ראשון.

פרט מידע: האנוסים קיימו את מצוות היהדות בסתר.

דוגמה: בביתה של דונה גרציה הדליקו בכל שבוע נרות בחשאיות.

פרט מידע: האנוסים התחתנו בינם לבין עצמם.

דוגמה: דונה גרציה נישאה לפרנסיסקו אנדס, שהיה אף הוא בן למשפחת אנוסים.

פרט מידע: האנוסים נרדפו על ידי האינקוויזיציה.

דוגמה: דונה גרציה עצבה את פורטוגל בשל רדיפות האינקוויזיציה. /המשך בעמוד 5/

3. אילו כישורים מיוחדים התגלו בדונה גרציה לאחר שהתאלמנה? (2 נקודות)
היא התגלתה כאשת עסקים, יוזמת, מפתחת, מארגנת ומנהלת אימפריה כלכלית.

4. במה שונה הפעילות של דונה גרציה בפרך ובאיסטנבול מן הפעילות שלה במקומות הקודמים שהתגוררה בהם, ומהי הסיבה לכך? (6 נקודות)

במקומות הקודמים שדונה גרציה התגוררה בהם פעילותה נעשתה בסתר, בשל החשש מפעולות האינקוויזיציה. לעומת זאת בפררה ובאיסטנבול הייתה פעילותה גלויה, היא חיה כיהודייה ועזרה לאחיה היהודים בגלוי, באמצעות מוסדות מיוחדים שהקימה, כגון המטה המרכזי בפררה. הסיבה לגינוי בפררה ובאיסטנבול היא אופי השלטון, שאפשר לה לחזור ליהדותה.

5. לפניך ציטוט:

"כל המהות של מנהיגות היא ההבנה שהדברים הם בידיים שלך, שיש לך בחירה להחליט, לעשות, לפעול, לעצב את החיים ולעצב את סביבתך".

(על פי אשל, א', כפי שהופיע באתר משרד החינוך [2010]. צידה לדרך: 500 שנה להולדתה של דונה גרציה.

אוחזר מ־ <http://cms.education.gov.il>

כיצד אמירה זו באה לידי ביטוי בהתנהלות של דונה גרציה? בסס את דבריך על המאמר.
(6 נקודות)

דונה גרציה הבינה שהדברים הם בשליטתה ושיש לה הכוח לשנות את המצאות שלה ושל סביבתה. היא עיצבה את חייה ואת סביבתה ועל כן יצדו פעולותיה. כשהחלה האינקוויזיציה לפעול, היא עצבה את הלגיה ועברה לוונציה. כשחשה בגינוי בפררה החלה להיערך למעבר לאיטנבול. כמו כן, חזרה לשמה העברי כשהרגישה שפעולה כזאת אפשרית. גם על הסביבה היא השפיעה: היא יזמה ומימנה כתיבת ספרי קודש לאנוסים, פיזרה צדקה לעניים, תמכה בבתי חולים, הקימה מטה לטיפול בבעיות העם היהודי והשפיעה על חיי היהודים שבטורקיה.

6. ניכר שלכותב המאמר יש יחס מיוחד כלפי דונה גרציה.

ציין מהו היחס של כותב המאמר כלפי דונה גרציה, והעתק שלושה ביטויים המבטאים יחס זה (ציין

את מספרי השורות שבהן נמצא כל ביטוי). (8 נקודות)

יחסו של הכותב כלפי דונה גרציה הוא יחס חיובי/אוהב/מעריץ.

ביטויים: "מנהלת בנחישות" (שורה 23), "ביד רחבה היא פיזרה צדקה" (שורות 62-63),

"תופעה יוצאת דופן בתולדות העם היהודי" (שורה 72), "חזרתה ליהדות בגלוי היא אומפת

להיותה מנהיגה לעמה" (שורות 72-73).

/המשך בעמוד 8/

7. **מטלת סיכום** (14 נקודות)

כתוב סיכום (בהיקף של כ-12 שורות), על פי המאמר ועל פי קטע נלווה 2, על פעילותה של דונה גרציה למען בני עמה. (תוכל להשתמש בעמוד 9 **כטייטה** לסיכומך).

דוגמה לסיכום:

במאמר "דונה גרציה שלא הכרתם" (2002; 2010) מתאר הכותב, בין היתר, את פועלה של דונה גרציה למען בני עמה. אף על פי שסבלה מרדיפות האינקוויזיציה ונאלצה לנדוד ממקום למקום, היא פעלה לאורך התחנות בחייה המבוגרים להצלת אחיה האנוסים.

בעת שהותה באנטוורפן הפכה את ביתה למטה המרכזי לפעולות ההצלה. משם שלחה הוראות לסוכניה ברחבי אירופה. היא ביצעה פעולות הצלה גם באמצעות הבנק שניהלה. מאוחר יותר, כשנדדה לפררה, שבה הרגישה מוגנת יותר, הקימה מטה מרכזי לטיפול בבעיות העם היהודי וקהילותיו בכל רחבי אירופה.

דוגמה לפעילותה למען היהודים הייתה ניסיונה לסכל את כליאתם של "הנוצרים החדשים" באנקונה בשנת 1555. משנכשלה פעילות זו היא הטילה חרם כלכלי על נמל אנקונה במחאה על העלאתם לאוקד של יהודים אנוסים (צידה לדרכו, 2010).

דונה גרציה פעלה למען עמה בתחומים שונים: בתחום הרווחה דאגה לצדקה, ותמכה בהקמת בתי חולים ובתי ספר. בתחום שימורה של המורשת היהודית היא הייתה מעורבת בהדפסתם של כתבי יד ובהוצאתם לאור. כמו כן היא הקימה ישיבה גדולה ובתי כנסת.

היא פעלה גם בתחום המדיני, והצליחה לקבל אישור מהסולטן להקמת אוטונומיה בטבריה עבור היהודים. המפעל הזה נפסק בתחילתו בעקבות פטירתה הפתאומית.

שימו לב: זוהי רק דוגמה אחת לסיכום. ייתכנו סיכומים אחרים באבינים אחרים.

/המשך בעמוד 9/

פרק שני – אוצר המילים והמשמעים; מילות היחס

(26 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 8-12.

אוצר המילים והמשמעים

(21 נקודות)

8. במילון אבן שושן (2003) מובאים בערך נ-ה-ג הפעלים "נהג" ו"הנהיג".

קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

א. **נהג** [ארמית: נהג; ערבית: נהג' המורה דרך]

~ הפעיל **הנהיג**¹ פ"י 1. קבע פמנהג, קבע שיש לנהג באופן מסוים: "הנהיגו שיהיו בודקין עדי נשים בדרשה ובחקירה" (תוספתא יבמות יד י). הקנהל הנהיג סדרים חדשים במשרדו. הממשלה הנהיגה מתון בכלכלת המדינה. 2. הוליק, זרו ללכת: "ואין מנהיגין את הבהמה כמקל ביום טוב" (ביצה ד ה). "ומנהיג את הסוס אל הבאר" (ביאליק, אריה א). 3. נהל, הורה את הדרך ללכת בה: "כל פרנס שמונהיג את הצבור בנחת, זוכה ומנהיגם לעולם הבא" (סנהדרין צב). [וראו עוד ערך מנהיג]. - [להנהיג את-, מנהיג, ינהיג]

~ פעל **נהג** פע"י 1. נהל, הוליק: "וניהג את-הצאן אחר המדבר" (שמות ג א). "אנהגך אביאך אל-בית אמ"י" (שיר השירים ח ב). 2. הסיע כלי רכב: "ועזא ואחיו נהגים בעגלה" (דברי הימים א יג ז). רבים נוהגים בימינו במכוניות. 3. הנה רגיל לעשות, הנה מנהגו, הרכו היתה ל-: "מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי-פסחים עד חצות - עושין, מקום שנהגו שלא לעשות - אין עושין" (פסחים ד א). "צא וראה מה הצבור נוהג - ונהג!" (ירושלמי פאה כג). "לא היו בנינו נוהגין פשוטה" (בבא בתרא ח ה). 4. הנה רגיל ומקבל: "כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ" (קידושין א ט). "שכובעת כטוי נוהגת באנשים ובנשים" (שבתעו ג י). 5. [נהג ב-] התיחס אל-: "הלומד מחברו... אפלו אות אחת, צריך לנהג בו כבוד" (אבות ו ג). - [לנהג את-, ב-, עס-; נוהג, נהוג; ינהג, נהג!]

א. לפניך משפט מן המאמר.

"בכל יום ראשון היא **נהגה** ללכת לכנסייה" (שורות 5-6).

— איזו מחמש ההגדרות של הפועל "נהג" מבטאת את המשמעות של המילה "נהגה"

במשפט זה? ציין את מספרה. 3 (2 נקודות)

— כתוב לאיזה רובד לשון שייכת הגדרה זו. סיון חכ"ס (נקודה אחת)

(שים לב: סעיפים ב-ד של שאלה זו בעמוד הבא.)

ב. דונה גרציה הנהיגה את עמה בתקופה קשה.

איזו משלוש ההגדרות של הפועל "הנהיג" מבטאת את משמעות המילה "הנהיגה" במשפט זה?

ציין את מספרה. 3 (2 נקודות)

ג. אחת מן ההגדרות של הפועל "נהג" קרובה במשמעותה למשמעויות של הגדרות 2 ו- 3 של הפועל "הנהיג".

ציין את מספרה. 1 (2 נקודות)

ד. אילו שני פרטים דקדוקיים על הפועל "נהג" אפשר ללמוד מן המידע המובא

בסוגריים המרובעים בסוף הערך של פועל זה? (2 נקודות)

- מילות היחס המצטרפות אל הפועל

- נטיית הפועל (בהווה, בעתיד ובציווי)

9.

לפועל "עָבַר" בנטיותיו השונות משמעויות רבות בעברית בת־ימינו.

להלן כמה ממשמעויות אלה (ממילון אבן־שושן) הממוספרות בספרות 1-8.

1 — הלך ובא אל העבר השני של מקום מסוים.

2 — הלך לכאן ולכאן, שוטט.

3 — חלף, הלך ונעלם.

4 — מיהר והקדים את מישהו, הרחיק יותר ממנו.

5 — יצא מחזקת מישהו ונכנס לחזקת אחר.

6 — התפשט ונפוץ.

7 — הצליח בתחרות, בבחינה.

8 — החליף מקום מגורים, מקום עבודה וכדומה.

לפניך שני ציטוטים מן המאמר, ובכל אחד מהם מודגש הפועל "עָבַר" בנטיות שונות.

כתוב ליד כל ציטוט את הספרה המציינת את המשמעות של הפועל "עָבַר" מבין המשמעויות 1-8

שלעיל. (4 נקודות)

א. "לאחר מות בעלה [...] **עברו** לשליטתה הון המשפחה וניהול העסקים שלו" (שורות 20-21).

משמעות מספר 5

ב. "כשהחלה האינקוויזיציה לפעול גם באנטוורפן עזבה דונה גרציה את בלגיה ו**עברה** לוונציה

שבאיטליה" (שורות 32-33).

משמעות מספר 8

10. א. העתק משורות 24-31 שני זוגות של מילים נרדפות. (2 נקודות)

זוג (1): הוראות והנחיות

זוג (2): נסתרות ועלומות

ב. ציין (לא מן המאמר) מילה מנוגדת למילה "אמיד" (שורה 14) ומילה מנוגדת לצירוף

"ביד רחבה" (שורה 62). (2 נקודות)

מילה מנוגדת ל"אמיד": עני

מילה מנוגדת ל"ביד רחבה": בקצנות

11. א. "איסטנבול הייתה אז אבן שואבת ליהודים רבים" (שורות 53-54).

הקף את המשמעות הנכונה של הצירוף "אבן שואבת" במשפט זה. (2 נקודות)

(1) מרכז דתי

(2) מוקד משיכה

(3) עיר משגשגת

(4) מקום יוקרתי

ב. "מפעל הקמת האוטונומיה ליהודים בטבריה נקטע באבו" (שורות 70-71).

המילה אב מוגדרת במילון אבן שושן:

1. צמח רך ורענן

2. צמיחה ופריחה

לפי פירושים אלה, הסבר את הביטוי המטפורי "נקטע באבו" בהקשרו במאמר. (2 נקודות)

אפעל הקמת הבית ליהודים בטבריה נפסק בראשית דרכו בשל אותה של
דונה גרציה.

12. א. לפניך קטע ובו מודגשים שלוש זוגות של מילות יחס. בכל זוג הקף את הצורה הנכונה של מילת היחס מבין שתי האפשרויות המוצעות. (3 נקודות)

הבית של דונה גרציה – אגדה של מקום

הבית של דונה גרציה בטבריה הוא מלון ומוזאון מיוחד במינו, המספר את סיפורה של המנהיגה היהודייה. זהו מקום שבו תפליגו בדמיונכם אל המאה ה-16 בזכות התפאורה בסגנון ארמונה של הגבירה ובזכות הצלילים מתקופת הרנסנס. אנו מזמינים אותכם/אתכם להגיע למקום ולחוש את האווירה המיוחדת השוררת בו. בין היתר מבקרים במלון קבוצות של תלמידים, ואחת מן המטרות של הסיורים הנערכים בעבורם היא לחזק אצלם/אצלם את המודעות לחלקן הנכבד של הנשים בהיסטוריה. אחד התלמידים שהשתתף בסיור הדגיש כי הסיור חשוב, וכי בלעדיו/בלעדיו הוא לא היה יכול להבין את גדולתה של דונה גרציה ואת חשיבות פעילותה.

- ב. לפניך שני משפטים.

בכל משפט כתוב את מילת היחס החסרה בנטייתה הנכונה, לפי הנתונים בסוגריים מתחת לקו. (2 נקודות)

(1) חברות טיולים מציעות "מסע בעקבות דונה גרציה". המסע _____ בעקבותיה (בעקבות, נסתרת)

יכלול ביקור בכל אחת מן המדינות שבהן היא שהתה.

(2) היהודים העריצו את דונה גרציה. היא הייתה _____ (בשביל, נסתרים) משענת והצלה.

פרק שלישי – תחביר ומערכת הצורות (24 נקודות)

בפרק זה שמונה שאלות: ארבע מתחום התחביר (13-16) וארבע מתחום מערכת הצורות (17-20).
ענה על ארבע שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן מתחום התחביר או מתחום מערכת הצורות או משני התחומים, כרצונך (לכל שאלה – 6 נקודות).

תחביר

13. א. העתק מן הקטע שלפניך רק את המשפטים הפשוטים, וסמן בהם את הנושא ואת הנשוא.
בפרך הוקם בידי דונה גרציה מטה מרכזי לטיפול בבעיות העם היהודי בכל אירופה.
במימונה נכתבו ספרי קודש, ושמה נישא בהערצה בכל הקהילות היהודיות באירופה.

פעילותה זכתה לגילויי הוקרה רבים.

– בפררה [הוקם] בידי דונה גרציה [מטה] מרכזי לטיפול בבעיות העם היהודי בכל אירופה.

– בפעילותה [זכתה] לגילויי הוקרה רבים.

ב. לפניך משפט ובו מילים מודגשות בקו.

לאחר 1500 שנות גלות קיבלה האישה היהודייה רישיון להקמת אוטונומיה לעם היהודי.

אילו מבין המילים המודגשות בקו במשפט הנתון הן משלימי פועל? העתק אותן.

לאחר 1500 שנות גלות, רישיון

ג. לפניך משפט. הקף במעגל את משלימי השם במשפט.

סובלנותם של המנהיגים העותמאנים אפשרה לבני העם הנדרך קיום חיים נורמליים

14. לפניך שלושה משפטים מורכבים III-I. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. דונה גרציה נולדה בליסבון שבפורטוגל בשנת 1510 למשפחת אנוסים | ששמרה בסתר על פסוקית משלימת סס ←

→ יהדותה.

II. היא פעלה להצלת היהודים | שנמלטו מארצם. פסוקית משלימת סס

III. כשהורגשו פעולות האינקוויזיציה באנטוורפן, | עזבה האישה העשירה את בלגיה. פסוקית משלימת פועל

א. בכל משפט תחם את הפסוקית, וציין מעליה אם היא משלימה את הפועל או משלימה את השם.

ב. בכל אחד מן המשפטים III-I ציין את הנושא ואת הנשוא של החלק העיקרי במשפט.

I. נושא: דונה גרציה נושא: נולדה

II. נושא: היא נושא: פעלה

III. נושא: האישה נושא: עזבה

15. א. לפניך שני משפטים.

I. בשל רדיפות האינקוויזיציה עזבה דונה גרציה את פורטוגל בשנת 1536.

II. מותה הפתאומי של דונה גרציה בשנת 1569 גרם להפסקת הבנייה בטבריה.

בכל אחד מן המשפטים יש קשור לוגי של סיבה ותוצאה.

(1) ציין בכל משפט את המילה המציינת קשור זה.

המילה במשפט I: Sea

המילה במשפט II: גרם

(2) העתק מכל משפט את החלק שהוא התוצאה.

התוצאה במשפט I: עזבה דונה גרציה את פורטוגל בשנת 1536

התוצאה במשפט II: הפסקת הבנייה בטבריה

ב. מחמת אותה הלשנה נאלצה דונה גרציה לעקור מוונציה לפררה.

הקף את המילים שיכולות להחליף את המילה מחמת ולשמור על משמעות המשפט

בהקשרו במאמר.

— בגלל

— בזכות

— למען

— עקב

— למרות

16. א. קרא את הקטע שלפניך, וענה על הסעיפים שאחריו.

בסיום פסטיבל דונה גרציה שנערך השנה סיפרה מארגנת הפסטיבל כי האירוע נחל הצלחה רבה, והוסיפה: "אנחנו בעמותת דונה גרציה נמשיך להנציח את מורשתה ופועלה של הגבירה בפעולות שונות ובפסטיבל שנתי. ברצוני להודות לעיריית טבריה ולכל המשתתפים בעשייה להצלחת הפסטיבל".

(1) מתח קו מתחת לדברי מארגנת הפסטיבל הנמסרים בדיבור ישיר, וציין שני סימנים לזיהוי הדיבור הישיר.

- סימני הפיסוק (נקודתיים ואירכאות)
- דיבור בגוף ראשון

(2) כתוב את כל הקטע שבמסגרת בדיבור עקיף.

בסיום פסטיבל דונה גרציה שנערך השנה סיפרה מארגנת הפסטיבל כי האירוע נחל הצלחה רבה והוסיפה כי (הם) בעמותת דונה גרציה ימשיכו להנציח את מורשתה ופועלה של הגבירה בפעולות שונות ובפסטיבל שנתי, וכי ברצונה להודות לעיריית טבריה ולכל המשתתפים בעשייה להצלחת הפסטיבל.

ב. קרא את הקטע שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הבית של דונה גרציה

מוזאון דונה גרציה בטבריה הוא מפעל תרבותי ייחודי שהוקם ב־2001. אחד מהרעיונות המרכזיים המודגשים בו הוא מנהיגות נשים.

האם כותרת הקטע היא צירוף או משפט? הסבר את קביעתך במונחים תחביריים.

הכותרת היא צירוף, מכיוון שאין בה נשוא.

ג. העתק מן הקטע צירוף סמיכות.

מוזאון דונה גרציה / מנהיגות נשים

מערכת הצורות

17. א. לפניך טבלה.

בעמודה הימנית יש משפטים ובהם פעלים מודגשים. השלם את הטבלה במקומות הריקים (הלבנים).
בעמודה השמאלית הקף צורת פועל נוספת מאותו הבניין של הפועל הנתון.

הפועל	השורש	הבניין	שם הפעולה	הקף צורת פועל נוספת מאותו הבניין
דונה גרציה פָּזְרָה צדקה לעניים.		פועל	פיזור	נָפַזַר, נִפְזָר, נִתְפַזֵּר
בביתה של דונה גרציה הִדְלִיקוּ נרות בכל שבוע.		הפעיל	הדלקה	יִדְלְקוּ, תִּדְלְקוּ, יִדְלְקוּ
אילו הִסְתַּפְּקָה בשאיפה לעשות הון אישי, הייתה נשארת במעמד של "נוצרים חדשים".	ס-פ-ק		הסתפקות	הִסְפַּקְתָּו, תִּסְפִּיקוּ, מִסְתַּפְּקוֹת
בעקבות החרם שִׁתַּק הנמל.	ע-ת-ק	פועל		תִּשְׁתַּק, תִּשְׁתַּק, תִּשְׁתַּק
דונה גרציה שלא הִפְרָתָם.	נ-כ-ר	הפעיל	הכרה היכר	הִפְרוּ, הִתְנַפְּרָתָם, מִכִּירִים

ב. יהודים רבים דִּבְּקוּ ביהדותם.

הקף את צורת עתיד נוכחים של הפועל דִּבְּקוּ.

תִּדְּבְּקוּ, תִּדְּבְּקוּ, תִּדְּבְּקוּ

19. א. לפניך שמונה שמות.

פְּסִטִּיבֵל, מִסָּע, מְנַהִיגוֹת, בְּנֵק, סְפָרִיָּה, יְתָרוֹן, מִפְּעֵל, מַחְזָמֵר

מיין בטבלה שלפניך את השמות.

שאיֵלה מלעז	הלחם בסיסים	בסיס וצורן סופי (גזירה קווית)	שורש ומשקל (גזירה מסורגת)
פּסטיבל בנק	מחמאר	מנהיגות ספרייה	סע יתרון מפעל

ב. לפניך שבעה שמות פעולה. מיין אותם לקבוצות לפי בניינים, וציין את הבניין של כל קבוצה.

תְּמִיכָה, הַמְּשֵׁךְ, נְדִידָה, בְּקִשָּׁה, הַדְּפָסָה, הַצָּלָה, סָפוֹן

בניין הפעול

המשך

הדפסה

הצלה

בניין פועל

בקשה

סיכון

בניין קל

תמיכה

נדידה

20. א. לפניך חמישה משפטים, ובכל אחד מהם מודגשת מילה.

- (1) **ילדותי** עברה עליי בבית מהודר.
 - (2) דונה גרציה הייתה אשת עסקים מצליחה בעולם **גברי**.
 - (3) אחותה של דונה גרציה לא קיבלה די כסף מהאוצר **המשפחתי**.
 - (4) **ביתי** ייבנה בטבריה.
 - (5) מותה **הפתאומי** של דונה גרציה גרם להפסקת הבנייה בטבריה.
- מיין בטבלה שלפניך את המילים המודגשות לשתי קבוצות, לפי תפקיד הצורן י במילה בהקשרה במשפט.

מילים שבהן הצורן ☐ י הוא צורן נטייה	מילים שבהן הצורן ☐ י הוא צורן גזירה
<p>ילדותי</p> <p>ביתי</p>	<p>גברי</p> <p>משפחתי</p> <p>פתאומי</p>

ב. (1) מהי המשמעות של צורן הגזירה י במילים שמיינת בטבלה?

שם תואר

(2) מהי המשמעות של צורן הנטייה י במילים שמיינת בטבלה?

שׂיכות / כינוי קניין

/בהמשך דפי טיוטה/

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

